

Son vergi düzenlemeleri ile ortaya çıkan fiyat indirimleri tüketicilere yansıtıldı mı?

Ercan Türkan

(ercan.turkan@tcmb.gov.tr)

Mayıs 2009

Özet

İç talebin canlandırılabilmesi amacıyla Mart ayında bir dizi vergi indirimine gidilmiştir. Amaca ulaşılması, vergi indirimlerinin fiyatlama mekanizması yoluyla hanehalkına ne derecede yansıtıldığı ile ilgilidir. Bu çalışma, bazı varsayımlar altında sözkonusu yansımanın derecesine cevap aramaktadır. Yapılan hesaplamalar, madde gruplarına göre farklılık göstermekle birlikte, Mart ve Nisan aylarında vergi indirimlerinin büyük ölçüde tüketicilere yansıtıldığını göstermektedir.

Giriş¹

Daralan iç talebin yeniden canlandırılabilmesini teminen, Mart 2009 döneminde önemli vergi indirimlerine gidilmiştir. Bu çalışma, belirli varsayımlar altında, sözkonusu vergi indirimlerinin tüketicilere ne ölçüde yansıtıldığını ölçmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Aşağıda önce Mart ayında yapılan vergi düzenlemelerinin neler olduğu, vergi indirimleri ile ortaya çıkan potansiyel fiyat indirimlerinin düzeyi hesaplanacaktır. İkinci bölümde, vergi indirimine gidilen madde gruplarına ilişkin fiyat gelişmeleri, TÜİK Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE)'ndeki gelişmeler yardımıyla ortaya konulacaktır. Son bölümde ise vergi indirimleri ile ortaya çıkan potansiyel fiyat indirimlerinin ne ölçüde hanehalkına yansıtıldığı üzerinde durulacaktır.

Vergi indirim düzenlemeleri

İç talebin vergi indirimleri yoluyla yeniden canlandırılması amacıyla, Mart ayı içinde önemli vergi indirimlerine gidilmiştir. Bazı mal ve hizmet gruplarında geçici olarak (üç ay süreli) Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) ve Katma Değer Vergisi (KDV) oranları sıfırlanmış ya da indirilmiştir. Aşağıda sözkonusu vergisel düzenlemelerin, zamanlama da dikkate alınarak bir özetine yer verilmektedir.

Vergisel alanda ilk düzenleme 16 Mart 2009 tarihli 2009/14802-3 sayılı Bakanlar Kurulu Kararları ile yapılmıştır. Buna göre;

- Net alanı 150 m² ve üzerinde konut teslimlerinde KDV oranı yüzde 18'den yüzde 8'e indirilmiştir.
- Motorlu taşıtlar üzerindeki ÖTV oranları, taşıt türü ve motor hacmine göre farklılık göstermek üzere düşürülmüştür.
- Ev aletleri ile görsel-işitsel ekipmanlar üzerindeki ÖTV oranı sıfırlanmıştır.

¹ Bu makalede yeralan görüşler yazarına ait olup, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nı bağlayıcı nitelik taşımaz.

- Tüketici kredileri üzerindeki Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (KKDF) kesinti oranı yüzde 15'den yüzde 10'a indirilmiştir.

Vergisel alanda ikinci düzenleme, 30 Mart 2009 tarihli 2009/14812-3 sayılı Bakanlar Kurulu Kararları² ile yapılmıştır. Buna göre;

- Tapu işlemleri üzerinden binde 15 oranında alınmakta olan tapu harcı, binde 5'e düşürülmüştür.
- Konut teslimlerinde olduğu gibi, bina veya bağımsız bölüm şeklindeki işyeri teslimlerinde de KDV oranı yüzde 18'den yüzde 8'e indirilmiştir.
- Özellikle KOBİ'lerin kullandığı imalata yönelik bazı sanayi ve iş makineleri üzerinden alınmakta olan KDV oranı yüzde 18'den yüzde 8'e indirilmiştir.
- Mobilya üzerinden alınmakta olan KDV oranı yüzde 18'den yüzde 8'e düşürülmüştür.
- Bilgisayar ve bilişim araçları üzerindeki KDV oranı yüzde 18'den yüzde 8'e çekilmiştir.

Yukarıda ifade edilen vergi düzenlemelerini;

- (a) Tüketim tanımına sokulmayarak yatırım olarak sınıflandırılan gayrimenkul (konut, işyeri) ve iş makineleri alım maliyetlerinin düşürülmesine,
- (b) hanehalkının bazı mal gruplarına (otomobil, mobilya, beyaz eşya ve bilişim ürünleri) olan tüketim talebinin canlandırılmasına,
- (c) tüketicinin finansmanının ucuzlatılmasına,

yönelik önlemler şeklinde üç ana başlık altında toplulaştırmak mümkündür. Vergisel düzenlemelere yönelik bu başlıklardan, çalışmanın konusu ile sınırlı kalmak açısından sadece ikinci başlık altında toplulaştırılan düzenlemelerin analiz edilmesi ile yetinilecektir. Analiz doğrudan hanehalkı tüketimine konu olan ve dolayısıyla da tüketici fiyat endeksindeki harcama grupları kapsamına giren tüketim kalemleri için getirilen vergi indirimlerinin tüketiciye yansımaları ile sınırlandırılacaktır.

16 Mart 2009 tarihli vergisel önlemler paketinde otomobil, beyaz eşya-ev aletleri ve görsel-işitsel ekipmanlar ile ilgili olarak ÖTV oranı indirimleri ön plana çıkarken, 29 Mart 2009 tarihli tedbir paketinde mobilya ve bilgisayar-bilişim araçlarında KDV oranı indirimlerine gidilmiştir. 16 Mart 2009 tarihli birinci pakette KDV oranlarında herhangi bir değişiklik yapılmamış olmasına rağmen, ÖTV'nin KDV matrahına dahil olması nedeniyle, yapılan indirimlerin boyutu doğal olarak yükselmektedir. Bu açıdan, ÖTV indirimleri ile yaratılan fiyat etkisinin tam olarak görülebilmesini teminen, ÖTV ve KDV'den oluşan toplam vergi yükündeki değişim ele alınmıştır.

² Bu karar ile belirlenen liste, 14 Nisan 2009 tarih ve 2009/14881 sayılı BKK ile genişletilmiştir. Genişleme daha ziyade sanayi ve iş makinelerine yönelik olarak yapılmakla birlikte, bilişim ve mobilya sektörlerine yönelik az sayıda malı da içermektedir. Söz konusu liste genişlemesi çok büyük ölçüde hanehalkı tüketimine konu olmayan maddeleri içerdiği için, bu çalışmanın kapsamına dahil edilmemiştir.

KDV ve ÖTV düzenlemeleri birlikte düşünüldüğünde, yapılan vergisel düzenlemeler sonucunda madde grupları üzerindeki toplam vergi yükünde ortaya çıkan değişim Tablo.1’de özetlenmektedir;

Tablo-1. Hanehalkı tüketimine konu olan madde gruplarına ilişkin vergi indirimleri

	ÖTV		KDV		ÖTV + KDV	
	Eski	Yeni	Eski	Yeni	Eski	Yeni
17 Mart – 15 Haziran 2009 tarihleri arasında uygulanacak vergi indirimleri						
Otomobil 1600 cc -	37,0	18,0	18,0	18,0	61,7	39,2
1601-2000 cc	60,0	54,0	18,0	18,0	88,8	81,7
2001 cc +	84,0	80,0	18,0	18,0	117,1	112,4
Beyaz eşya ve ev aletleri	6,7	0,0	18,0	18,0	25,9	18,0
Görsel-işitsel ekipmanlar	6,7	0,0	18,0	18,0	25,9	18,0
30 Mart – 30 Haziran 2009 tarihleri arasında uygulanacak vergi indirimleri						
Mobilya	0,0	0,0	18,0	8,0	18,0	8,0
Bilgisayar-bilişim araçları	0,0	0,0	18,0	8,0	18,0	8,0

Kaynak: İlgili vergi kanunları ve Bakanlar Kurulu Kararları, kendi hesaplamalarımız.

İndirime konu olan malların hanehalkı tüketimi içerisindeki ağırlığı

TÜİK tarafından TÜFE endeksine dahil maddeler bazında ağırlık seti kamuoyu ile paylaşılmamakta, COICOP³ sınıflandırmasına göre belirlenen ve TÜFE endeksini oluşturan hanehalkı harcama ağırlıklarının 12 ana ve 44 alt mal ve hizmet grubu bazında yayınlanması ile yetinilmektedir. Bu nedenle, vergi indirimine konu olan tüketim kalemlerinin toplam hanehalkı tüketimi içinde ne kadarlık bir yer tuttuğuna ilişkin kesin bir yargıya ulaşmak mümkün olamamaktadır. Buna karşılık, madde grupları itibariyle bilinmese de, sözkonusu maddeleri de içeren mal grupları itibariyle tahmini büyüklüklere ulaşılabilmektedir.

Tablo-2. İndirime konu olan mal gruplarının TÜFE’deki ağırlıkları

Kodu	Mal grupları	Ağırlıklar (2009, Yüzde)
071	Araç satın alımı	4,336
051	Mobilya, mefruşat, halı ve diğer yer döşemeleri	2,203
053	Ev aletleri	2,074
091	Görsel-işitsel sistemler, fotoğraf ve veri işlemleri ile ilgili ekipmanlar	0,907
	Toplam	9,520

Kaynak: TÜİK.

TÜFE endeksini oluşturan alt mal ve hizmet grupları esas alındığında, vergi indirimine tabi olan maddelerin de yer aldığı mal gruplarının, hanehalkı toplam tüketimi içerisinde yüzde 9,5 civarında bir ağırlığa sahip olduğu görülmektedir. Yapılan vergi indirimlerinin iç talebi canlandırmasına yönelik değerlendirmelerde bu nispi önemin gözönünde bulundurulması yararlı olacaktır.

Potansiyel azami fiyat indirim oranları

Diğer şartlar sabit kalmak koşuluyla, vergi oranlarında yapılan ve yukarıda özetlenen düzenlemelerle, indirime konu olan madde gruplarının satış fiyatlarında ne kadarlık bir indirim imkanı yaratıldığını görmek açısından, toplam vergi yükündeki değişimler esas alınarak potansiyel azami fiyat indirim oranları (PAFİO) hesaplanmıştır. Madde grupları bazında PAFİO düzeyleri, aşağıdaki formüller yardımıyla hesaplanmıştır;

$$\text{Toplam vergi yükü} = (1 + \text{ÖTV oranı}) * (1 + \text{KDV oranı})$$

³ Classification of Individual Consumption by Purpose (Amaca göre kişisel tüketim harcaması sınıflaması)

$$PAF\ddot{O} = \{(1+ \text{Yeni toplam vergi y\u00fck\u00fc}) / (1+ \text{Eski toplam vergi y\u00fck\u00fc})\} * 100 - 100$$

Tablo-3. Potansiyel azami fiyat indirim oranları

(Y\u00fczde)	Vergi y\u00fck\u00fc (\u00d6TV+KDV)		PAF\u00ddO	Y\u00fcr\u00fcl\u00fck d\u00f6nemi
	Eski	Yeni		
Otomobil			- 12,1	
1600 cc -	61,7	39,2	- 13,9	17 Mart -
1601 cc - 2000 cc	88,8	81,7	- 3,8	15 Haziran
2001 cc +	117,1	112,4	- 2,2	
Beyaz e\u015fa ve ev aletleri	25,9	18,0	- 6,3	17 Mart -
G\u00f6rsel-i\u015fetsel ekipmanlar	25,9	18,0	- 6,3	15 Haziran
Mobilya	18,0	8,0	- 8,5	30 Mart -
Bilgisayar-bili\u015fim ara\u00e7ları	18,0	8,0	- 8,5	30 Haziran

Kaynak: Tablo 1 ve kendi hesaplamalarımız.

Fiyatlar \u00fczerine etki edebilecek di\u011fer i\u00e7sel ve d\u0131\u015fal ko\u015fulların sabit kaldığı varsayılarak, sadece vergi y\u00fcklerindeki de\u011fi\u015imler incelendi\u011finde, otomobil \u00fcretici ve satıcı \u015irketlere sa\u011flanen fiyat indirim imkanı, motor hacimlerine g\u00f6re y\u00fczde 2,2 ile 13,9 arasında hesaplanmaktadır. Potansiyel fiyat indirim imkanının en y\u00fcksek oldu\u011fu madde grubunun, motor hacmi 1600 cc ve altında olan otomobiller oldu\u011fu g\u00f6zlenmektedir.

Otomobil madde grubu ile ilgili olarak, a\u011frırlıklı toplam potansiyel fiyat indirim oranının hesaplanmasında, 2008 yılı tamamında ve 2009 yılının ilk \u00fc ayında motor hacimlerine g\u00f6re \u00fcretilen otomobil sayıları kullanılmıştır⁴. S\u00f6z konusu d\u00f6nemde motor hacimlerine g\u00f6re a\u011frırlıklar 1600 cc - i\u00e7in y\u00fczde 83, 1601 - 2000 cc i\u00e7in y\u00fczde 12, 2001 cc + i\u00e7in ise y\u00fczde 5 olarak hesaplanmıştır. Motor hacimleri itibariyle binek otomobil \u00fcretim bilgileri, Otomotiv Sanayii Derne\u011fi (OSD)'nin model bazında \u00fcretim b\u00fcltenlerinden alınmıştır. Motor hacimleri itibariyle \u00fcretim bilgileri kullanılarak a\u011frırlıklandırma yapıldığında, otomobil madde grubunun geneli i\u00e7in ortalama PAF\u00ddO y\u00fczde 12,1 olarak hesaplanmaktadır. Ancak, T\u00dcİK tarafından T\u00dcFE madde sepetinde otomobili temsilen se\u00e7ilen \u00fcr\u00fcnlerde 1600 cc ve altındaki modeller esas alındığından, otomobil grubunun geneli i\u00e7in PAF\u00ddO oranı y\u00fczde 13,9 olarak kullanılmıştır⁵.

Otomobil d\u0131\u015fında, di\u011fer ko\u015ullar sabit kalmak ko\u015uluyla vergi indirimleri ile \u00fcretici-satıcı firmalara ev aletleri madde grubunda y\u00fczde 6,3 oranında, mobilya ve bili\u015fim ara\u00e7ları madde grubunda ise y\u00fczde 8,5 oranında bir fiyat indirim imkanı yaratıldığı anlaşılmaktadır.

Yapılan vergisel d\u00fczenlemelerin y\u00fcr\u00fcl\u00fck ba\u015langı\u00e7 tarihleri ve aylık bazda uygulanma s\u00fcresi farklılıklar ta\u015ımaktadır. Bu nedenle, vergi oranları indirimi ile ortaya çıkan fiyat indirim tutarlarının madde grubu ve ay bazında hesabında s\u00f6z konusu farklılıkların g\u00f6z\u00f6n\u00fcnde bulundurulması gerekmektedir. \u00d6rne\u011fin, otomobil, beyaz e\u015fa-ev aletleri ve g\u00f6rsel-i\u015fetsel ekipmanlardaki vergi indirimi Mart ayında 15 g\u00fcn, Nisan ayında ise tam ay ge\u00e7erli iken, mobilya ve bilgi i\u015lem ara\u00e7larındaki vergi indirimi Mart ayında 2 g\u00fcn, Nisan ayında ise tam ay ge\u00e7erlidir. G\u00f6z\u00f6n\u00fcnde bulundurululan bir di\u011fer husus, T\u00dcİK'in fiyat derleme tarihleridir. T\u00dcİK, bazı istisnalar hari\u00e7 mal ve hizmet fiyatlarını her ayın 10. ve 20. g\u00cnlerini i\u00e7ine alan haftalarda iki defa derlemektedir. Bu kapsamda, 30 Mart tarihinde yapılan vergi indirimlerinden kaynaklanan fiyat etkisinin tamamının Nisan ayına yansıdığı hususu dikkate alınmıştır.

⁴ Motor hacimleri itibariyle ithalat ve ihracat bilgilerine ulaşamadığından, a\u011frırlıklandırma i\u015leminde motor hacimleri itibariyle \u00fcretim verisinin kullanımı ile yetinilmiştir.

⁵ Motosikletler i\u00e7in de \u00d6TV indirimine gidilmiş olmasına ra\u011fmen, a\u011frırlıklandırma sorunu nedeniyle s\u00f6z konusu \u00fcr\u00fcn \u00e7alı\u015ma kapsamı d\u0131\u015fında tutulmuştur.

Aylık bazda ortalama fiyat gelişmeleri ile kıyaslanabilir hale getirmek amacıyla, yukarıda hesaplanan PAFİO'ların ilgili ayda vergi indiriminin uygulandığı gün sayıları dikkate alınarak düzeltilmesi gerekmektedir. Yürürlük süreleri esas alınmak suretiyle uygulama gün sayılarına göre düzeltilmiş PAFİO'lar Tablo.4'de özetlenmektedir.

Tablo.4 - Gün sayısına göre düzeltilmiş PAFİO

(Yüzde)	Düzeltilmiş PAFİO		
	Mart 2009	Nisan 2009	Mart+Nisan kümülatif (= PAFİO)
Otomobil	- 6,73	- 7,69	- 13,90
Beyaz eşya ve ev aletleri	- 3,05	- 3,35	- 6,30
Görsel-işitsel ekipmanlar	- 3,05	- 3,35	- 6,30
Mobilya		- 8,50	- 8,50
Bilgisayar-bilişim araçları		- 8,50	- 8,50

Kaynak: Tablo 3 ve kendi hesaplamalarımız.

İndirime konu olan madde gruplarında fiyat değişimleri

TÜİK, tüketim sepetini ve bu sepete dahil mal ve hizmetlerin ortalama fiyatlarını aylık olarak kamuoyuna açıklamaktadır. TÜİK'in açıkladığı bu bilgilerden hareketle, vergi indirimine konu olan madde gruplarının aylık ortalama fiyatlarındaki gelişmelere Tablo.5'de yer verilmektedir.

Tablo-5. Vergi indirimine konu olan madde gruplarında ortalama fiyat değişimleri

Madde grupları ⁶ 2009	Ortalama fiyatlar ⁷ , TL			Ortalama fiyatlardaki değişim, %		
	Şubat	Mart	Nisan	Mart / Şubat	Nisan / Mart	Nisan / Şubat
Otomobil	34729,43	32475,46	30866,89	-6,49	-4,95	-11,12
Beyaz eşya ve ev aletleri	498,13	478,54	466,76	-3,93	-2,46	-6,30
Görsel-işitsel ekipmanlar	250,66	246,40	245,90	-1,70	-0,20	-1,90
Mobilya	1018,19	1009,92	921,06	-0,81	-8,80	-9,54
Bilgisayar-bilişim araçları	518,05	523,90	456,29	1,13	-12,90	-11,92

Kaynak: TÜİK, TÜFE Ortalama mal fiyatları ve kendi hesaplamalarımız.

Aylık ortalama fiyatlar incelendiğinde, Mart ayında tüketici fiyatlarının otomobil mal grubunda yüzde 6,5, beyaz eşya-ev aletleri grubunda yüzde 3,9, görsel-işitsel ekipmanlar grubunda yüzde 1,7, mobilya grubunda yüzde 0,8 oranında düşüş gösterdiği görülmektedir. Buna karşılık bilgisayar-bilişim araçları mal grubunda yüzde 1,1 civarında bir artış görülmektedir.

Nisan ayında ise, vergi indirimine konu olan mal gruplarının tamamında fiyat düşüşü görülmektedir. Otomobil ve beyaz eşya mal gruplarında Mart ayında da görüldüğü gibi fiyat düşüşleri devam etmiştir. Mobilya ve bilişim mal gruplarında vergi indirimlerinin 30 Mart'da yürürlüğe girmesi nedeniyle, TÜİK'in fiyat derleme yönteminin de etkisiyle fiyat etkisi tamamen Nisan ayına sarkmıştır. Görsel-işitsel ekipmanlar mal grubunda, diğer mal gruplarına kıyasla fiyat düşüşlerinin oldukça düşük düzeylerde kaldığı anlaşılmaktadır.

⁶ Madde gruplarına dahil edilen malların listesine Ek.1'de yer verilmektedir.

⁷ Maddeler itibarıyla ağırlık setleri TÜİK tarafından yayınlanmamaktadır. Bu nedenle, madde grupları itibarıyla ortalama fiyatlar hesaplanırken, sözkonusu grubu oluşturan ve Ek'de listesine yer verilen maddelerin eşit ağırlığa sahip olduğu varsayımı yapılmıştır. Eşit ağırlıklar yerine tüketim sepetindeki doğal ağırlıklar kullanılabilse, ortalama fiyatların da bir miktar farklılaşabileceği hususu gözönünde bulundurulmalıdır.

Vergi indirimlerinin fiyatlama davranışları üzerindeki toplam etkisinin netleştiği Mart-Nisan aylarındaki kümülatif tüketici fiyatları gelişmelerine bakıldığında ise, tüm mal gruplarında belirgin fiyat düşüşleri sözkonusudur. Görsel-işitsel ekipmanlar mal grubu hariç olmak üzere fiyatlar, yüzde 6 ile yüzde 12 arasında gerilemiştir. Görsel-işitsel mal grubunda ise fiyat düşüşleri yüzde 1,2 ile diğer mal gruplarına göre oldukça sınırlı kalmıştır.

Tüketiciye yansımaya derecesi

Vergi indirimleri ile ortaya çıkan fiyat indirim imkanının ne ölçüde tüketiciye yansıtıldığı sorusuna cevap verebilmek açısından, indirim konusundaki Mart-Nisan dönemi aylık ve kümülatif TÜFE değişimleri ile aylık ve kümülatif PAFİO'lar karşılaştırılmalı olarak aşağıda sunulmaktadır.

Tablo-6. Düzeltilmiş PAFİO ve ortalama fiyat değişimleri

Madde grupları (2009)	Düzeltilmiş PAFİO			TÜFE (ortalama fiyatlar)		
	Mart / Şubat	Nisan / Mart	Nisan / Şubat	Mart / Şubat	Nisan / Mart	Nisan / Şubat
Otomobil	- 6,73	- 7,69	- 13,90	-6,49	-4,95	-11,12
Beyaz eşya ve ev aletleri	- 3,05	- 3,35	- 6,30	-3,93	-2,46	-6,30
Görsel-işitsel ekipmanlar	- 3,05	- 3,35	- 6,30	-1,70	-0,20	-1,90
Mobilya		- 8,50	- 8,50	-0,81	-8,80	-9,54
Bilgisayar-bilişim araçları		- 8,50	- 8,50	1,13	-12,90	-11,92

Kaynak: Tablo 4 ve 5.

Vergi indirimleri yoluyla yaratılan fiyat indirim imkanı ve tüketici fiyatlarındaki Mart, Nisan ve iki aylık kümülatif gelişmeler bu şekilde ortaya konulduktan sonra, tüketiciye yansımaları aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanmıştır;

$$\text{Tüketiciye yansımaya derecesi} = \{(\text{Ortalama fiyat değişimi}) / (\text{Düzeltilmiş PAFİO})\} * 100$$

Vergi indirimleri ile ortaya çıkan fiyat indirimlerinin, Mart ve Nisan döneminde büyük ölçüde tüketicilere yansıtıldığı görülmektedir. Otomobil mal grubunda yüzde 80, beyaz eşya ve ev aletleri mal grubunda ise bire bir yansımaya gözlenmektedir. Buna karşılık, mobilya ve bilişim mal gruplarında vergi indirimlerinin kampanyalarla da desteklendiği ve yansımaya derecesinin 1'in üzerine çıktığı görülmektedir. Görsel-işitsel ekipman mal grubunda ise tüketiciye yansıtılma derecesi yüzde 30'larda kalmaktadır.

Tablo-7. Tüketiciye yansımaya derecesi

(Yüzde)	Mart + Nisan Kümülatif
Otomobil	80,0
Beyaz eşya ve ev aletleri	100,0
Görsel-işitsel ekipmanlar	30,2
Mobilya	112,2
Bilgisayar-bilişim araçları	140,2

Kaynak: Tablo 6.

Vurgulanması gereken bir diğer husus, firmaların Mart ayına göre Nisan ayında vergi indirimine konu olan mal gruplarında tüketiciye yansıtılma anlamında daha çekingen davranışları ile ilgilidir. Nitekim, Nisan ayında otomobil madde grubunda yüzde 64, beyaz eşya mal gruplarında yüzde 73 civarında bir yansımaya derecesi göze çarpmaktadır. Yansımaya derecesi göreceli olarak düşük olan görsel-işitsel ekipmanlar mal grubunda ise, yansımaya özellikle Nisan ayı için oldukça düşük düzeyde kalmıştır.

Nisan ayında yansıma derecesindeki göreceli düşüklüğün, firmaların stoklarını eritme imkanına kavuşmaları nedeniyle fiyatlamada davranışlarında kazandıkları kısmi esneklikten kaynaklandığı düşünülmektedir. Kısmi esnekliği, vergi indirimine tabi sektörlerle ilgili anekdotal bilgiler ve dayanıklı tüketim malları üretici fiyatlarındaki Nisan ayı gelişmeleri de doğrular niteliktedir. Nitekim, dayanıklı tüketim malları üretici fiyatlarında Aralık ayından beri sürmekte olan fiyat düşüşleri, Nisan ayında yerini düşük oranlı da olsa artış eğilimine bırakmıştır⁸. Nisan ayı yansıma derecelerinin göreceli olarak düşüklüğü, vergi indirimlerin Mayıs ve kısmi olarak da Haziran aylarında da süreceği olgularından hareketle, stok seviyelerindeki azalmanın üretici ve satıcılara Mayıs ve Haziran aylarında yukarı yönlü bir fiyat ayarlaması yapma konusunda hareket alanı yarattığı da anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, vergi indirimleri geçici bir yürürlük taşıdığı için, yürürlük tarihinin sona ereceği Haziran ayında fiyatlar üzerinde yarattığı olumlu etki doğal olarak tersine dönecektir.

Sonuç

Vergi indirimleri ile ortaya çıkan fiyat indirimlerinin, diğer iç ve dışsal koşullar sabit kalmak üzere, Mart ve Nisan döneminde büyük ölçüde tüketicilere yansıtıldığı görülmektedir. Otomobil, beyaz eşya-ev aletleri, mobilya ve bilişim mal gruplarında vergi indirimlerinin bire bir ya da kampanyalarla da desteklenerek bire birin üstünde tüketicilere yansıtıldığı gözlenmektedir. Buna karşılık, görsel-işitsel ekipman mal grubunda yansıma derecesi göreceli olarak oldukça düşük düzeylerde kalmıştır.

Firmaların Nisan ayında vergi indirimine konu olan mal gruplarında tüketiciye yansıtılma anlamında Mart ayına göre daha çekingen davrandıkları görülmektedir. Özellikle otomobil, ev aletleri ve görsel-işitsel ekipmanlar madde grublarında tüketicilere yansıma oranları göreceli olarak Nisan ayında daha düşüktür. Dayanıklı tüketim mallarında üretici fiyatlarının Nisan ayında tersine dönerek artış eğilimine girmesi ve ilgili sektörlerle ilgili anekdotal bilgiler, stok seviyelerindeki erimenin Mayıs ve Haziran aylarında firmalara fiyatlarını yukarı yönlü ayarlama konusunda manevra alanı kazandırdığı yönünde işaretler vermektedir.

⁸ Dayanıklı tüketim malları üretici fiyatları Aralık 2008-Mart 2009 döneminde aylık bazda gerileme gösterirken, Nisan 2009'da yüzde 0,60 oranında bir artış göstermiştir. Detaylı bilgi için TCMB Nisan Ayı Fiyat Gelişmeleri ile ilgili rapora bakılabilir.

Kaynakça

Gelir İdaresi Başkanlığı, www.gib.gov.tr

“Vergi Mevzuatı”(Katma Değer Vergisi Kanunu, Özel Tüketim Vergisi Kanunu, 2009/14802-14803-14812-14813 sayılı Bakanlar Kurulu Kararları),

Otomotiv Sanayii Derneği (OSD), www.osd.org.tr

“Model bazında üretim”, Aralık 2008 ve Mart 2009 haber bültenleri,

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), www.tcmb.gov.tr

“Nisan ayı fiyat gelişmeleri”, 5 Mayıs 2009,

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), www.tuik.gov.tr

“Fiyat Endeksleri ve Enflasyon”, Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi-3,

“Tüketici Fiyatları Endeksi”, Haber bültenleri ve veri tabanı.

Ek.1 – Vergi indirimine konu olan madde gruplarında ortalama aylık fiyat gelişmelerinin tespitinde dikkate alınan mallar listesi

I. Beyaz eşya-ev aletleri grubu; 0531101 Normal buzdolabı 0531102 No-frost buzdolabı 0531201 Çamaşır makinası 0531202 Bulaşık makinası 0531301 Fırın 0531302 Set üstü ocak 0531303 Fırınlı ocaklar 0531401 Klima 0531404 Termosifon 0531405 Şofben 0531406 Kombi 0531408 Aspiratör 0531501 Elektrikli süpürge 0532001 Elektrikli kesici aletler (Mutfak robotu vb.) 0532002 Elektrikli küçük ev aletleri (Tost makinası vb.) 0532003 Sıcak içecek makinaları (Su ısıtıcı vb.) 0532004 Ütü 0532007 Diğer elektrikli küçük ev aletleri 1212002 Elektrikli epilasyon aletleri 1212003 Elektrikli saç bakım aletleri	III. Mobilya grubu; 0511102 Tek masa 0511105 Tek sandalye 0511201 Yatak odası takımı 0511204 Tek kişilik yatak 0511205 Çift kişilik yatak 0511207 Yatak bazası 0511301 Oturma odası takımı 0511302 Yemek odası takımı 0511303 Kanepeler 0511307 Sehpa
II. Görsel-işitsel ekipmanlar grubu; 0911101 Televizyon 0911102 VCD-DVD aletleri 0911202 Müzik setleri 0911204 CD&MP3 çalar	IV. Otomobil grubu; 0711101 Otomobil (dizel) 0711301 Otomobil (benzinli)
	V. Bilgisayar-bilişim araçları grubu; 0913001 Bilgisayar 0913003 Printer 0913005 Fax modem cihazları 0913008 Bilgisayar ekipmanları